

postaje li kroz proces tercijarizacije društvo usluga. Sljedeća četiri obilježja prate se u popisnim izvješćima: radno aktivno stanovništvo, djelatnost/ zanimanje; stupanj obrazovanja (školska sprema).

U zaključnom poglavlju autor, pozivajući se na Piotra Sztompku, konstatira kako je očito da se u suvremenom društvu dogodila promjena u podjeli rada, koja je dovela do promjene njegove kompozicije, zatim da je došlo do promjene u funkciji elemenata sustava, da je došlo do promjene u granicama sustava i okoline te da spomenute promjene znatno utječu na odnose u ostalim društvenim podsustavima. Ono što kao posebno važan moment ističe Peračković jest problematičnost interpretiranja promjena u društvenoj podjeli rada, a i drugih s njom povezanih promjena, kroz dihotomiju razvoj / regresija. Autor ističe kako pri ocjenjivanju uspješnosti nije dobro svoditi kriterije samo na varijable minimaliziranje troškova i maksimaliziranje učinka po jedinici vremena, jer se tako gubi cjelina priče. Tako nešto svakako je legitimno iz ekonomske perspektive, no onda treba stvari nazvati pravim imenom, jer sociolozi razvoj ipak mjere drukčije. U prvom redu za sociologiju su relevantne količine resursa koje su dostupne društvenoj jedinici, zatim oslobađanje od postojećih ograničenja te stupanj uključenosti u društvena djelovanja u odnosu na neko prethodno stanje. Imajući, s jedne strane, spomenuta mjerila na umu, a, s druge, nalaze dobivene analizom popisnih pokazatelja koji govore da hrvatsko društvo poprima postindustrijska obilježja, Peračković svoju knjigu znakovito završava pitanjem postaje li naše društvo servis na periferiji te je li takav ishod razvoj ili regresija.

Podvlačeći crtu na kraju ovoga prikaza, treba reći da je knjiga Krešimira Pe-

račkovića (*Zašto raditi u postindustrijskom društvu? – Promjene u društvenoj podjeli rada na početku 21. stoljeća prije svega vrijedan prinos istraživanju hrvatskoga društva*). Naime, u knjizi je vrlo pedantno napravljena inventura stanovništva Hrvatske po aktivnosti, djelatnosti, zanimanjima i obrazovanju, no ono što ovoj knjizi daje dodatnu vrijednost jesu sistematizirane i objedinjene teorijske spoznaje stranih i najvažnijih domaćih autora vezane uz društvenu podjelu rada i s njom povezanih makrostrukturnih društvenih transformacija. S obzirom na manjak radova s ovoga područja, ponuđeni teorijski i empirijski uvidi od velike su važnosti te čine ovu knjigu jedinstvenom u hrvatskim okvirima. Knjiga je namijenjena u prvom redu sociolozima, no može biti vrlo korisna i stručnjacima iz drugih disciplina (poput demografije i ekonomije) koji se zanimaju za društveni razvoj.

Geran-Marko Miletić

doi:10.5559/di.20.3.16

Marija Geiger S ONU STRANU MONOKULTURE: TRADICIJSKA ZNANJA O OKOLIŠU I MREŽA ŽIVOTA

Biblioteka Electa, Izdanja Antibarbarus, Zagreb, 2009., 412 str.

Autorica knjige *S onu stranu monokulture: tradicijska znanja o okolišu i mreža života* Marija Geiger dobitnica je godišnje državne nagrade za znanost za 2009. godinu na području društvenih znanosti. Bavljenje sociologijom okoliša kao područja znanstvenoga rada iskristaliziralo je nekoliko sfera kojima se bavi – tradicijska (lokalna) znanja o okolišu, ekofeminizam i rodni aspekti odnosa spram okoliša. Upravo su navedeni znanstveni interesi doveli do stvaranja knjige, prikaz koje slijedi.

S onu stranu monokulture: tradicijska znanja o okolišu i mreža života knjiga je koja svoju prvotnu formu dobiva kao doktorska disertacija "Tradicijska znanja o okolišu i održivi razvoj", koju je autorica obranila u svibnju 2008. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Knjiga se sastoji od 412 stranica, podijeljena je na tri dijela – *Okolišni svjetonazori i ekološke etike*, *Tradicijska znanja o okolišu i mreža života* te završni dio, nastao empirijskim istraživanjem, pod naslovom *Naracije iz Kutereva*.

Kako sama autorica navodi, tema knjige jesu male, lokalne, kontekstualizirane priče koje govore o ljudima i njihovu okolišu s naglaskom na isprepletenosti globalnog i lokalnog, partikularnog i univerzalnog, društvenog i prirodnog, humanog i ne-humanog, predmodernog (organskog), modernog (mehanicističkog) i postmodernog (ekološkog) svjetonazora.

Treba potražiti neka od mogućih rješenja za situaciju nastalu u zadnjih nekoliko stoljeća vezanih uz moderni razvoj, u dragocjenim, najčešće zaboravljenim, ali ponegdje još uvijek življenim fragmentima tradicijskoga organskog svjetonazora, koji promoviraju održivost, a nalaze se u našim selima, odnosno na našim ruralnim prostorima. Prema tome, pretpostavka koju Geiger potvrđuje ovom knjigom može se prikazati na sljedeći način: u svakom se društvu mogu detektirati fragmenti ili cjelovitiji sustavi tradicijskih znanja, praksi i vjerovanja vezanih uz okoliš, ne samo u domorodačkim zajednicama i nerazvijenim društvima Trećega svijeta nego i u seoskim zajednicama Zapadnoga svijeta. Ideje poput onih "zemlja koja me podupire i kojoj pripadam" ili "ljudi su zemlja" one su koje se mogu pronaći širom svijeta – od Afrike i Azije, do Australije i obiju Ameri-

ka, kao i u ruralnim krajevima stare Europe, naglašava Geiger, i nastavlja kako ova ideja identifikacije ljudi i prirode vuče korijene iz politeističkih i panteističkih religija, ali i iz pučkih predaja, kršćanskog misticizma, hinduizma, budizma, a u novije se vrijeme pojavljuje i u znanstvenim interpretacijama vezanima uz održivost i održivi razvoj. Prema tome, novo znanstveno razumijevanje života podrazumijeva predodžbu svijeta kao kompleksne mreže, istkane od bezbrojnih niti jednakih vrijednosti, što je u suprotnosti s dosadašnjom pozitivističkoznanstvenom tradicijom, koja koncept ekosistema vidi kao teoriju stroja apliciranu na prirodu, pa prema tome i na život. Marija Geiger, povevši se ovim novim, znanstvenim razumijevanjem života, uzevši u obzir sociokulturnu održivost, tradicijska (lokalna) znanja o okolišu, ekofeminizam i rodne aspekte odnosa spram okoliša, riše jedan, kod nas još uvijek nov, (znanstveni) pogled na održivost i održivi razvoj, koji shvaća kao model oponašanja života. Prema svemu rečenom, može se zaključiti kako je svrha ove knjige naglasiti važnost očuvanja svih humanih i ne-humanih oblika života. Težeći tom cilju, treba imati na umu da očuvanje biodiverziteta ovisi o očuvanju kulturnoga diverziteta. Općenito, skrb za očuvanje raznovrsnosti najvažniji je napredak našega vremena; raznovrsnost omogućuje da se istodobno potkopaju, odnosno dovedu u pitanje, tri vrste kolonizacije – kolonizacija prirode, kolonizacija žena i kolonizacija Trećega svijeta.

Prvi dio knjige *S onu stranu monokulture* pod naslovom *Okolišni svjetonazori i ekološke etike* donosi tzv. *ekološku reviziju svjetonazora*, koja podrazumijeva konceptualno određenje svjetonazora, sociologijsko portretiranje predmodernoga, modernoga i postmodernoga društva, kao i usporedbu predmodernoga i modernoga te modernoga i postmodernoga društva.

Ostale tri tematske cjeline donose sliku triju svjetonazora – predmodernoga (organskog), modernoga (mehanicističkog) i postmodernoga (ekološkog) svjetonazora. Geiger naglašava kako je ova podjela idealtipska, ali svakako dobro služi u ocrt-

vanju promjena u načinu odnosa čovjeka spram humanoga i ne-humanoga života na Zemlji, kao i odnosa prema životno važnim prirodnim resursima tijekom ljudske povijesti. Dakle, ova podjela pripomaže u ocrtavanju ljudskoga shvaćanja Zemlje kao *majke prirode, stroja* ili pak *mreže života*.

Tako se ostatak prvoga dijela knjige odnosi na poprilično detaljno opisivanje triju naracija vezanih uz tri spomenuta svjetonazora. Naime, riječ je o *naraciji o svetosti svijeta, naraciji o smrti prirode* te *naraciji o ozdravljenju svijeta*. Svakako treba napomenuti kako koncept svjetonazora o kojem je riječ u knjizi, a koji predstavlja i početnu točku u analizi, podrazumijeva dvije fundamentalne komponente – *eidos* (kognitivna paradigma) i *ethos* (sustav vrijednosti i normi), tome se, naravno, dodaje i djelovanje (*praxis*). Navedene su komponente ključne dimenzije svjetonazora. Ono po čemu se postmoderni ekološki svjetonazor razlikuje od prva dva jest njegova inkluzivnost, odnosno kombinacija elemenata prvih dvaju svjetonazora. Postmoderni svjetonazor ne odbacuje pozitivne tekovine predmodernoga ni modernoga svjetonazora, kao što su to određeni okolišni aspekti tradicije ili znanstvena dostignuća moderniteta.

Drugi dio knjige posvećen je tradicijskom znanju o okolišu i mreži života. Ova je cjelina središnji dio knjige i uvertira u završni dio, nastao na temelju empirijskog istraživanja utemeljenoga na kvalitativnoj (*bricolage*) metodologiji.

Treba se osvrnuti na sam naslov knjige *S onu stranu monokulture* – što se time misli? Marija Geiger željela je ovim naslovom upozoriti na važnost polikulture, polivokalnosti, željela je naglasak staviti na održivost i održivi razvoj, koji u sebi mora

sadržavati senzibilitet za biodiverzitet, ali i kulturni diverzitet. Prema tome, novi ekološki svjetonazor nije okrenut tzv. velikim pričama, univerzalnim znanjima i konačnim istinama, ovaj svjetonazor naglašava multivokalnost – vraća vrijednost lokalnim znanjima i strategijama, nastalima u specifičnim kontekstima. Vrlo je važan odnos znanja i održivosti, odnosno održavanja i održavanja kulturnoga i prirodnoga diverziteta. Tradicijsko ekološko znanje o okolišu podrazumijeva iskustvo stečeno tijekom tisuća godina izravnoga ljudskog kontakta s lokalnim okolišem. Geiger naglašava kako su osnovne ideje ove knjige isključivanje ekskluzivizma i logike isključivosti. Ovdje se, nastavlja autorica, ni u kojem slučaju ne zagovara retraditionalizacija ni neodrživ romantični neoprimtivizam, nego se nastoji na propitkivanju tradicije kako bi se u njezinim znanjima i vještinama pronašli resursi za novo shvaćanje prirode i odnosa spram prirode, pri čemu se ne odbacuju pozitivne tekovine modernoga doba. U ovom je dijelu knjige suprotstavljeno tradicijsko znanje o okolišu znanstvenom znanju, ali s namjerom da se istaknu neka za okoliš štetna dostignuća i neodržive uporabe prirodnih, ali i kulturnih, resursa. Shodno tomu, autorica ima poglavlje pod naslovom *Stara i nova lica kolonijalizma – u borbi za intelektualna prava*. Ističe i tzv. naracije okolišne mitologije, prema kojima su određeni narodi ekoizabrani, kao što su to, primjerice, Indijanci, iza čega zapravo stoji romantičarska slika ljudi Zapada, dok plemena, domorodci i ostalo stanovništvo Trećega svijeta živi u velikoj oskudici i siromaštvu. Drugi dio knjige završava zbrajanjem svega rečenog i zaključkom kako postmoderni ekološki svjetonazor podržava etički i okolišno odgovornu znanost i tradiciju, koje nude polikulturu i promicanje svih dimenzija diverziteta. Važna je afirmacija cikličnosti i holizma, isprepletanje lokalnog i globalnog, partikularnog i univerzalnog, kao i participacija "ja-ti" relacije te isključivanje "ili-ili" logike monokulture, odnosno afirmacija polivokalne, inkluzivne "i-i" logike.

Završna cjelina knjige *S onu stranu monokulture* posvećena je *naracijama iz Kutereva*. Kao što je već spomenuto, na temelju istraživanja, konkretnije (terenskog) kvalitativnog istraživanja, ili bolje rečeno, pomoću "metodologije kao *bricolage*", autorica je došla do empirijskih podataka važnih za svoj rad. Marija Geiger boravila je u ličkom selu Kuterevu, upoznala lokalnu kulturu, stanovništvo, njihov mentalitet, tradiciju, običaje. Ono što je važno, upoznala je njihov odnos prema okolišu – lokalnu ekologiju, okolišne prakse i sisteme upravljanja lokalnim resursima, lokalni *ethos*, okolišne aspekte kuterevske duhovnosti i njihove svjetonazorske tendencije. Autorica, naravno, nije zaboravila ni rodnu dimenziju cijele ove priče, pa donosi i posebno poglavlje o rodnoj podjeli tradicijskih znanja i vještina. Čvrstu teorijsku podlogu, koju je postavila u prva dva dijela knjige, Marija Geiger uspjela je potkrijepiti i odgovarajućim kvalitativnim istraživanjem, koje bi trebalo poslužiti kao primjer predana i kvalitetna rada svakom (mladom) znanstveniku (s područja društvenih i humanističkih znanosti) u Hrvatskoj.

Kao što je, recenzirajući ovaj rad, napomenuo prof. dr. sc. Rade Kalanj, ova je knjiga poučna i zanimljiva ne samo znanstvenicima društvenih i humanističkih znanosti nego i svima onima koji nastoje na očuvanju prirode i održivu odnosu prema okolišu, kako bismo bolje živjeli mi sami, naši suvremenici i generacije koje dolaze.

Konačno, najprikladnije je završiti riječima same autorice, koja naglašava važnost malih, lokalnih priča, upravo zbog toga što prošlost mjesta kao što je Kuterevo može savjetovati sadašnjost kako da osigura lokalnu održivu budućnost.

Anita Bušljeta

doi:10.5559/di.20.3.17

Damir Demonja, Pavlo Ružić RURALNI TURIZAM U HRVATSKOJ S HRVATSKIM PRIMJERIMA DOBRE PRAKSE I EUROPSKIM ISKUSTVIMA

Meridijani, Zagreb, 2010., 316 str.

"Ruralni turizam skupni je naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju na ruralnom prostoru. On se ostvaruje unutar prirodnih i kulturnih resursa na ruralnim područjima, koji omogućavaju brojne turističke aktivnosti i oblikuju veliki broj različitih oblika turizma. Ruralni prostor u Hrvatskoj zauzima 91,6% njezine površine i obilježava ga velika bio i društvena raznolikost, što predstavlja ogromni potencijal za razvoj ruralnog turizma". Tim riječima autori knjige *Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima*, Damir Demonja i Pavlo Ružić, započinju predgovor i uvode čitatelje u temu ruralnoga turizma, čime nagovještavaju kako tekst problematizira definiranje samoga pojma ruralnoga turizma, a onda i mogućnosti koje njegov razvoj može donijeti Hrvatskoj.

U zadnje se vrijeme mnogo govori o mogućnostima razvoja ruralnoga turizma u Hrvatskoj, na tu je temu održano nekoliko javnih skupova, konferencija, ljetnih škola, a referentne institucije, odnosno javna tijela, uveli su niz poticajnih mjera za njegov razvoj. Osim toga, opaža se i niz privatnih inicijativa pojedinaca koji su se odlučili na takvu vrstu poslovanja.

Sama činjenica da je Hrvatska turistička zemlja možda i ne ide u prilog popularnosti ruralnoga turizma, jer se turizam u nas usredotočuje u prvom redu na masovni obalni turizam, dok su ostali, selek-